

Recenzja pracy doktorskiej

Autor: Ks. Dominik Kielb

Promotor: Ks. prof. dr hab. Paweł Mąkosa

**Tytuł: Wpływ przygotowania do sakramentu bierzmowania na religijność.
Studium katechetyczno-socjologiczne na podstawie badań młodzieży w diecezji
rzeszowskiej.**

Lublin 2023, ss. 448

W ostatnich latach obserwowana jest w Polsce dynamiczna sekularyzacja i laicyzacja. Jest ona szczególnie widoczna w życiu młodych ludzi, którzy coraz częściej rezygnują z udziału w liturgii a także z lekcji religii w szkole. Kościół w Polsce podejmuje szereg inicjatyw mających na celu przeciwdziałanie tej sytuacji przez ewangelizację, katechezę i duszpasterstwo młodzieży. W tym kontekście należy z uznaniem i nadzieją przyjąć pracę doktorską ks. Dominika Kielba pt. *Wpływ przygotowania do sakramentu bierzmowania na religijność. Studium katechetyczno-socjologiczne na podstawie badań młodzieży w diecezji rzeszowskiej*.

Bez wątplenia formacja młodzieży przed sakramentem bierzmowania stanowi współcześnie jedną z największych szans, a jednocześnie jedno z najważniejszych wyzwań, dla Kościoła w Polsce. Przyjęcie sakramentu bierzmowania stanowi wyraźną cezurę w rozwoju religijnym młodzieży i uczestnictwie w lekcjach religii.

Z powyższych względów należy pozytywnie ocenić już samo powstanie rozprawy doktorskiej weryfikującej skuteczność dotychczasowego przygotowania do sakramentu bierzmowania a następnie formułującej praktyczne wnioski adresowane do duszpasterzy i katechetów zmierzające do jego odnowy. Kluczowe jest bowiem, aby duszpasterze i katecheci umiejętnie i profesjonalnie prowadzili proces formacyjny tak, aby młodzi ludzie mogli doświadczyć osobistej relacji z Bogiem i przeżywania wiary we wspólnocie Kościoła.

Ksiądz Doktorant dokonał dogłębnej i długotrwałej analizy religijności kandydatów do bierzmowania, używając wielu profesjonalnych metod socjologicznych. Dzięki temu uzyskał wiedzę o tym, jak religijność młodzieży zmienia się pod wpływem formacji do sakramentu bierzmowania. Takie podejście jest szczególnie cenne, ponieważ w teologii nadal brakuje pogłębionych badań empirycznych a bez właściwej diagnozy nie można wypracować skutecznych rozwiązań.

1. Problem i problematyka rozprawy

Przedstawiona do recenzji dysertacja stanowi bardzo obszerne dzieło składające się z 448 stron, zawierające dokładne analizy teoretyczne, metodologiczne i prakseologiczne. Ksiądz Dominik Kielb już w wstępie pracy doktorskiej poprawnie i precyzyjnie wyjaśnił kluczowe pojęcia takie jak: „religijność”, „młodzież”, „religijność młodzieży”, „edukacja religijna”, „katecheza”, „formacja przed sakramentem bierzmowania”. Precyzując znaczenie tych terminów autor odwołuje się do kluczowej literatury, autorytetów naukowych oraz najważniejszych publikacji prezentujących dotychczasowy stan badań.

Problem niniejszej dysertacji Autor prawidłowo określił w formie następującego pytania badawczego: „Jaki jest wpływ procesu przygotowania do bierzmowania na religijność młodzieży w diecezji rzeszowskiej?” Ponadto w rozdziale drugim (poświęconym metodologii) Ksiądz Doktorant formułuje dokładne pytania uszczegółowiające główny problem badawczy (s. 102 -103). Wymienia tu całą gamę tych pytań, które następnie posłużyły do konstrukcji narzędzi badawczych, zarówno na pierwszym etapie badań empirycznych, jak i na drugim. Pytania te stanowią podstawę konstrukcji hipotez badawczych (s. 104-106) oraz schematów heurystycznych, w oparciu o które dokonano interpretacji danych empirycznych (s. 109). Należy podkreślić dużą staranność Autora w prezentacji założeń oraz przejrzystość i spójność metodologiczną. Opracowanie ks. Dominika Kielba jest pod tym względem nowatorskie, zwłaszcza jeśli chodzi o podłużne badania socjologiczne oraz rozbudowaną i profesjonalnie zaprezentowaną metodologię badań. Jest to kwestia bardzo istotna, ponieważ rzetelna refleksja teologiczno-pastoralna może być prowadzona jedynie na podstawie wiarygodnych wyników badań.

Na uwagę zasługuje precyzyjne rozróżnienie pomiędzy problemem rozprawy a jej problematyką. Ksiądz Doktorant prawidłowo stwierdza, że problem jest głównym zagadnieniem, które stanowi przedmiot badania naukowego. Może to być konkretny temat badawczy lub pytanie badawcze, które stawiane jest w celu lepszego zrozumienia danego zjawiska. Z kolei problematyka odnosi się do szerokiego kontekstu, w jakim dany problem badawczy jest analizowany. Obejmuje to różne koncepcje, teorie i uwarunkowania, w których badany problem się pojawia. W konsekwencji tych rozróżnień do problematyki swojej rozprawy doktorskiej Autor słusznie zaliczył takie kwestie jak: eklezjalne założenia katechezy do sakramentu bierzmowania; metodologia badań empirycznych; religijność młodzieży diecezji rzeszowskiej; lekcje religii i katecheza parafialna; propozycje odnowy formacji młodzieży, itp.

2. Struktura rozprawy

Struktura recenzowanej rozprawy wynika bezpośrednio z głównej zasady metodologicznej świadomie zastosowanej przez autora. Podkreśla on, że praca ma charakter teoretyczno-empiryczny i jest inspirowana tzw. paradygmatem trzech etapów analizy teologiczno-pastoralnej składającej się z trzech zasadniczych etapów badawczych: etapu normatywnego, etapu socjologicznego oraz etapu prakseologicznego. Co ważne, Autor nie twierdzi, że zastosował klasyczny paradygmat pastoralny, ale podkreśla teoretyczno-empiryczny charakter pracy. Trzeba przyznać, że taka dojrzałość metodologiczna jest rzadko spotykana na poziomie doktoratu.

W odniesieniu do głównej zasady metodologicznej poprawnie podzielił pracę na pięć następujących rozdziałów:

Rozdział I – Eklezjalne założenia katechezy do sakramentu bierzmowania

Rozdział II – Metodologia prowadzonych badań

Rozdział III – Religijność młodzieży diecezji rzeszowskiej

Rozdział IV – Lekcje religii i katecheza przed bierzmowaniem w opinii respondentów

Rozdział V – Weryfikacja hipotez oraz wnioski i postulaty katechetyczne

Przedstawiona struktura rozprawy jest logiczna i w pełni uzasadniona metodologicznie. Warto także podkreślić, że każdy rozdział zawiera wprowadzenie i podsumowanie, co wpływa na przejrzystość rozprawy i ułatwia jej lekturę. Ponadto

wstęp i zakończenie zostały skonstruowane wg zasad naukowych i zawierają wszystkie wymagane elementy.

Nie ulega zatem wątpliwości, że przyjęta metodologia i wynikająca z niej struktura rozprawy spełniają wszystkie kryteria naukowe a nawet zasługują na uznanie ze względu na precyzję i jednoznaczne określenie poszczególnych etapów badawczych zmierzających do rozwiązania problemu rozprawy. Jediną sugestią, która nasuwa się po analizie struktury jest alternatywna możliwość podziału postulatów sformułowanych w rozdziale piątym na osobne paragrafy poświęcone organizacji, treściom i metodom.

3. Ocena wymiaru merytorycznego

Analizując wymiar merytoryczny recenzowanej pracy, trzeba najpierw stwierdzić, że Ksiądz Doktorant bardzo rzetelnie przedstawił aktualny stan wiedzy na temat szeroko rozumianej chrześcijańskiej formacji młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem przygotowania do sakramentu bierzmowania.

Następnie, w rozdziale pierwszym, zawarł szczegółową analizę nauczania Kościoła na temat sakramentu bierzmowania. W pierwszym paragrafie Ksiądz Doktorant zaprezentował wszystkie kluczowe normy ogólnokościelne wydane od czasów Soboru Watykańskiego II dotyczące samego sakramentu bierzmowania jak również formacji przed jego przyjęciem. Autor podkreśla w swojej refleksji znaczenie sakramentu bierzmowania oraz akcentuje konieczność właściwego przygotowania do tego sakramentu. Można by w tym miejscu nieco rozbudować zagadnienie skuteczności sakramentu działającego *ex opera operato*, jednak podział i omówienie zagadnienia są najbardziej właściwe.

Drugi paragraf zawiera kontynuację nauczania dotyczącego formacji przed bierzmowaniem na gruncie polskim. Głównym źródłem będącym przedmiotem analizy jest dokument pt. *Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania* z roku 2017, które aktualnie obowiązują. W swoich analizach Ksiądz Doktorant wykorzystuje podział tego dokumentu, co wydaje się podejściem właściwym i porządkującym refleksję. Trzeci paragraf dotyczy założeń obowiązujących w diecezji rzeszowskiej, według których prowadzona była formacja kandydatów objętych badaniami. Oczywiście można by dyskutować nad recepcją

założeń ogólnopolskich w diecezji rzeszowskiej, ale nie należy to do zadań Autora dysertacji. Warto jednak podkreślić, że Ksiądz Doktorant uczciwie przedstawił różnice między wytycznymi lokalnymi a wskazaniem Konferencji Episkopatu Polski, mając świadomość, że wytyczne te stanowią punkt wyjścia dla szczegółowych regulacji diecezjalnych.

Drugi rozdział pracy doktorskiej poświęcony został kwestiom metodologicznym. W pierwszej kolejności ukazano w nim dokładną charakterystykę adolescentów, jako grupę badawczą. W tej analizie Autor uwzględnił rozwój fizyczny, psychiczny, społeczny, światopoglądowy oraz zmiany w zakresie akceptowanego systemu wartości moralnych młodych ludzi. Syntetycznie ukazał całą paletę przeobrażeń zachodzących na tym etapie życia człowieka. W dalszej części dokonał analizy regionu Polski, wyjątkowego pod względem religijności, jakim jest Podkarpacie a w nim diecezja rzeszowska. O ile informacje na temat całego regionu są powszechnie znane o tyle na szczególne podkreślenie zasługuje analiza przemian religijności młodych ludzi zamieszkującej ten region na tle całej Polski. W ten sposób Ksiądz Doktorant ukazał szerokie spektrum uwarunkowań społeczno-religijnych prowadzonych przez siebie badań.

Cennym wkładem w rozwój teologii pastoralnej i katechetyki jest niewątpliwie paragraf zatytułowany *Metodologia i procedura badań empirycznych*. Ksiądz Doktorant analizuje główne etapy badawcze paradygmatu teologii pastoralnej, którym inspirował się podczas konstruowania struktury własnej rozprawy. O ile charakterystyki etapów normatywnego i prakseologicznego są bardzo solidnie opracowane, ale raczej nie zaskakują czytelnika, o tyle etap kairolologiczny, nazywany socjologicznym, jest opracowany w niespotykany sposób dla prac z zakresu nauk teologicznych. Ksiądz Doktorant opracował tę część rozprawy w sposób niezwykle profesjonalny. Sformułował szczegółowe problemy badawcze i określił liczne hipotezy, które dopiero od niedawna stosowane są w badaniach teologicznych. Ponadto przedstawił szczegółowe zmienne i wskaźniki służące operacjonalizacji problematyki badawczej. W graficzny sposób zaprezentował heurystyczne schematy badań uwzględniając zmienne obiektywne, subiektywne i behawioralne. Bardzo szczegółowo i profesjonalnie przeprowadził także analizę dotyczącą konstrukcji narzędzia badawczego a także opisał

socjologiczne współczynniki wykorzystywane do analizy wyników badań, np. test chi-kwadrat; współczynnik V Cramera, współczynnik korelacji liniowej Pearsona. W tabelach przedstawił również indeksy zbiorcze, które umożliwiają weryfikację hipotez badawczych, porównanie zmiennych zbiorczych w różnych grupach wyznaczonych cechami demospołecznymi, porównanie wyników uzyskanych za pomocą pierwszego i drugiego pomiaru (test t-Studenta dla prób zależnych a zamiennie test U Manna-Whitneya). Co niespotykane w teologii, Autor dysertacji stosuje także test ANOVA umożliwiający porównanie średnich w więcej niż w dwóch grupach (np. mieszkańcy wsi, małych miast, dużych miast). Można zadać pytanie czy tak szczegółowe wykorzystanie narzędzi socjologicznych w badaniach pastoralnych jest potrzebne, ale oczywiste jest, że wnioski i działania pastoralne muszą wynikać z jak najbardziej profesjonalnych badań naukowych. Tylko w ten sposób możemy zbliżyć się do prawdy.

W szczególny sposób należy podkreślić znaczenie przeprowadzonych przez ks. Dominika Kiełba badań podłużnych, które, choć są rzadko spotykane nie tylko w teologii ale nawet w socjologii, są ważną metodą badawczą, ponieważ pozwalają na obserwowanie zmian zachodzących w badanych zjawiskach i procesach społecznych. W ramach takich badań, zbierane są dane od tych samych jednostek lub grup w różnych momentach czasowych, co pozwala na zrozumienie, jakie czynniki i procesy wpływają na te zmiany. W przypadku badań przeprowadzonych przez Księdza Doktoranta badania podłużne polegały na zbadaniu tych samych grup kandydatów do sakramentu bierzmowania na początku i na końcu procesu formacji. W obydwu przypadkach próba badawcza wynosiła ponad 500 osób, co spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim. Badania podłużne pozwoliły na uzyskanie wiedzy na temat zmian w akceptacji prawd wiary, praktykach religijnych, w postrzeganiu Kościoła, akceptacji zasad moralnych itp. Takie badania stały się punktem wyjścia do określenia, zawartego w tytule pracy, wpływu formacji do sakramentu bierzmowania na religijność młodzieży.

Kolejne dwa rozdziały zawierają prezentację danych uzyskanych podczas badań empirycznych. Struktura prezentacji zwłaszcza w rozdziale trzecim odpowiada określonym komponentom religijności, tj. wiedza religijna, praktyki religijne, wartości moralne czy stosunek do Kościoła. W rozdziale metodologicznym autor wskazuje na sześć komponentów religijności, natomiast w rozdziale trzecim omawia ich cztery.

Dokładniejsza analiza wskazuje jednak na logiczność tego zabiegu, bowiem komponent jakim jest autoidentyfikacja religijna jest zbyt lapidarny, żeby móc z niego stworzyć oddzielny paragraf. Z kolei połącznie analiz dotyczących praktyk religijnych, publicznych i prywatnych, jest jak najbardziej właściwym zabiegiem.

Podczas prezentacji wyników badań Autor wykorzystuje różne formy graficzne, takie jak tabele i wykresy, co sprzyja przejrzystości i ułatwia lekturę tej obszernej pracy. Warto podkreślić, że w tabelach i wykresach Książka Doktorant zestawia wyniki zarówno z pierwszego jak i drugiego badania. Stosuje tutaj także poprawne indeksowanie zestawiające i korelujące wyniki badań w odniesieniu do poszczególnych aspektów wraz z opisem istotnych kwestii. Jest to metoda rzadko spotykana w teologii pastoralnej i katechetyce, ale ze wszech miar zasadna. Pozwala bowiem na właściwą interpretację wyników badań a następnie kreowanie propozycji formacyjnych.

Co ciekawe, ale także godne uwagi, Książka Doktorant cały rozdział piąty, poświęca opinii młodzieży na temat lekcji religii i katechezy parafialnej. Kwestia ta wydaje się istotna z dwóch powodów. Po pierwsze chodzi o dowartościowanie zdania samej młodzieży. Jeśli bowiem celem tej pracy jest zbadanie wpływu formacji do sakramentu bierzmowania na religijność młodzieży warto oddać głos jej samej. Drugim powodem jest przedstawienie korelacji pomiędzy nauczaniem religii w szkole i katechezą parafialną. Zgodnie z wytycznymi KEP warunkiem wstępnym rozpoczęcia katechezy parafialnej do bierzmowania jest uczestnictwo w lekcjach religii w szkole. Ponadto przy formułowaniu postulatów na temat rozwoju formacji do bierzmowania należy wziąć po uwagę opinię uczestników tej formacji. Doktorant omawiając ten wymiar badań stwierdził: „Konceptualizacja metodologiczna pozwoliła dokonać oceny poszczególnych wymiarów katechezy na podstawie odpowiedzi kandydatów oraz stwierdzeń ich dotyczących. Dodatkowo treść została wzbogacona o analizę odpowiedzi otwartych, w których kandydaci wyrażali swoje opinie na temat wybranych elementów edukacji religijnej, podkreślając zarówno aspekty pozytywne, jak i negatywne. Liczne udzielone odpowiedzi zostały skategoryzowane, a następnie na ich podstawie zaprezentowano postulaty praktyczne” (s. 302).

Szczegółowa analiza tej części rozprawy uprawnia do stwierdzenia, że powyższe deklaracje Autora mają potwierdzenie w faktach. Można byłoby poszerzyć prowadzone

analizy o większą liczbę korelacji prezentujących bardziej złożone wyniki, jednak ramy dysertacji nie pozwalają na aż tak rozbudowane analizy. Przywołane dane ilościowe jak i odpowiedzi jakościowe zaczerpnięte z pytań otwartych wydają się obejmować wszystkie istotne wnioski praktyczne.

Ostatni rozdział pracy doktorskiej dotyczy weryfikacji hipotez i rozwiązania problemu badawczego. Umieszczenie tego paragrafu jako odrębnego może budzić sprzeciw niektórych pastoralistów wynikający z niezrozumienia potrzeby formułowania i weryfikacji hipotez badawczych na gruncie teologii. Jest to jednak ważny i potrzebny etap badawczy. W ostatnich latach jest to nawet wymóg formalny wielu instytucji badawczych i finansujących naukę. Należy zatem ocenić bardzo pozytywnie fakt, że Ksiądz Doktorant dogłębnie analizuje każdą hipotezę wskazując na konkretne dane empiryczne potwierdzające lub obalające poszczególne twierdzenia. Ukazuje także dynamikę zmian religijności oraz elementów procesu przygotowania, które miały wpływ na te zmiany, realizując jednocześnie główny cel pracy.

Z pastoralnego i katechetycznego punktu widzenia niezwykle ważny jest prakseologiczny etap badawczy. Zawiera on bowiem propozycje rozwoju badanej rzeczywistości. Doktorant zawarł je w dwóch paragrafach i przedstawił w odniesieniu treści i organizacji oraz metod. Jest to bardzo ważny moment refleksji. Autor próbuje zarysować kierunki działań w obliczu otrzymanych wyników, które nie są najogólniej mówiąc optymistyczne. Ukazują niewielki wpływ przygotowania do bierzmowania na religijność bierzmowanych. Oczywiście był to czas pandemii, której oddziaływanie musi być zauważone, ale jak sam Autor twierdzi, nie może ona usprawiedliwiać wszystkiego. Wśród przedstawionych postulatów warto szczególnie zauważyć preewangelizację i ewangelizację, gdyż aktualny poziom religijności polskiej młodzieży domaga się takich właśnie działań. Z drugiej strony cenne są także postulaty dotyczące mistagogii, które zmierzają do bardziej świadomego i owocnego przeżywania liturgii przez młodych ludzi. Z kolei w wymiarze organizacyjnym i metodycznym cenne wydają się propozycje odejścia od formalizmu i pogłębienie duchowego wymiaru formacji do bierzmowania. Warto także podkreślić, że każda analiza oraz wnioski praktyczne przedstawiony w tej części rozprawy został poparty odpowiednim odniesieniem źródłowym, ale przede wszystkim danymi empirycznymi. Wskazują na to dokładne

aneksy, które dają możliwość weryfikacji wysuwanych postulatów (s. 366-448). Jest rzeczą oczywistą, że można przedstawić także wiele innych postulatów wynikających z przeprowadzonych badań, ale Ksiądz Doktorat miał prawo do subiektywnego wyboru tych, które uznał za najbardziej istotne.

Reasumując, wymiar merytoryczny recenzowanej rozprawy doktorskiej zasługuje na uznanie. Za szczególnie wartościowe należy uznać podłużne badania empiryczne kandydatów do bierzmowania, które pozwoliły na określenie wpływu tej formacji na ich religijność. Dużą wartość posiadają także szczegółowe analizy wyników badań i forma ich prezentacji. Bez wątplenia unikalny w pracach teologicznych jest jednak szczegółowy opis metodologii badań empirycznych, który umiejętnie łączy profesjonalną wiedzę socjologiczną z naukami teologicznymi, zwłaszcza z metodologią teologii pastoralnej. Można wręcz stwierdzić, że opracowana przez Księdza Doktoranta metodologia pastoralnych badań empirycznych stanowi wzór dla tego typu prac naukowych.

Dzięki dokładnie przeprowadzonej procedurze badawczej nie ulega wątpliwości, że problem rozprawy został prawidłowo rozwiązany a założenia badawcze zostały właściwie zweryfikowane. Praca doktorska ks. Dominika Kiełba osiągnęła więc zakładany cel i z tego względu należy ocenić ją bardzo dobrze.

4. Ocena formalna

Praca doktorska ks. Dominika Kiełba została napisana bardzo starannie, poprawną polszczyzną. Z jednej strony jest to język zrozumiały dla specjalistów, ale z drugiej strony komunikatywny i dostępny dla szerokiego grona odbiorców. Warto podkreślić, że każdy rozdział jest poprzedzony wstępem i zwięźle podsumowany, co wpływa na przejrzystość pracy. W tym wymiarze ważne są także przejrzyste tabele i wykresy zawierające dane empiryczne i zestawienie wyników dwóch pomiarów, co ułatwia formułowanie wniosków oraz lekturę pracy. Także forma prezentacji wyników analizy badań jakościowych zasługuje na uznanie, ponieważ Ksiądz Doktorant umiejętnie zastosował kategoryzację wypowiedzi respondentów. Warto podkreślić, że niezwykle odważnie wykorzystuje współczynniki korelacji oraz socjologiczne metody

analizy danych. Nie ulega wątpliwości, że wymaga to wielkiego zaangażowania czasowego, ale przynosi znaczące efekty.

Ksiądz Doktorant bardzo dobrze określił źródła rozprawy, do których zaliczył m.in.: „Źródła wytworzone”, „Dokumenty Soboru Watykańskiego II”, „Nauczanie papieży”, „Dokumenty Stolicy Apostolskiej”, „Księgi liturgiczne”, „Dokumenty Kościoła w Polsce”, „Dokumenty diecezji rzeszowskiej dotyczące przygotowania kandydatów do bierzmowania”, „Pomoce do katechezy przygotowującej do przyjęcia sakramentu bierzmowania”. Na szczególną uwagę zasługuje zaliczenie do źródeł ankiet wypełnionych przez respondentów. Z naukowego punktu widzenia jest to kwestia oczywista, ale paradoksalnie nie zawsze spotykana w pracach empirycznych z zakresu nauk teologicznych. Dużą wartością pracy jest również bibliografia załącznikowa licząca 21 stron i zawierająca publikacje w różnych językach, co świadczy o erudycji autora.

Warto podkreślić, że końcowa część rozprawy zawiera starannie pogrupowane aneksy obejmujące narzędzia badawcze, spisy tabel, wykresów i schematów heurystycznych oraz liczne tabele prezentujące uzyskane dane empiryczne. Ich zamieszczenie dowodzi uczciwości i przejrzystości autora, który udostępnia w ten sposób swoje dane badawcze i umożliwia ich wtórą analizę. Ksiądz Doktorant zadbał także o stronę graficzną i edytorską pracy, która została przygotowana niezwykle starannie i schludnie. Wszystkie wymienione elementy wskazują na dobrze opanowany przez autora warsztat naukowy oraz znajomość podejmowanej problematyki, a zwłaszcza metodologii badań teologicznopastoralnych i socjologicznych.

5. Kwestie do dyskusji

Podczas lektury rozprawy doktorskiej ks. Dominika Kiełba pojawiły się niektóre zagadnienia, które warto pogłębić. W związku z tym proszę o ustosunkowanie się do następujących kwestii:

A). W przeprowadzonych badaniach wymiar socjologiczny wydaje się bardzo rozbudowany, wymagający wręcz profesjonalnej wiedzy socjologicznej, nie zawsze dostępnej dla teologów. Jaka wiedza z zakresu socjologii jest bezwzględnie konieczna a z jakiej można by zrezygnować w badaniach pastoralnych?

B). Ksiądz Doktorant słusznie proponuje wykorzystanie metod przeżyciowych podczas spotkań formacyjnych do sakramentu bierzmowania. Jakie szczegółowe metody przeżyciowe warto stosować i dlaczego?

6. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska ks. mgra lic. Dominika Kiełba zatytułowana *Wpływ przygotowania do sakramentu bierzmowania na religijność. Studium katechetyczno-socjologiczne na podstawie badań młodzieży w diecezji rzeszowskiej* stanowi oryginalne i twórcze rozwiązanie problemu badawczego ważnego dla nauk teologicznych, zwłaszcza katechetyki. Autor kompetentnie przeprowadził analizy zarówno teoretyczne, jak i empiryczne. Wykazał się bardzo dobrym warsztatem badawczym, zwłaszcza jeśli chodzi o badania interdyscyplinarne, jak również samodzielnością prowadzenia pracy naukowej. Wobec powyższego stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska w pełni spełnia warunki ustawowe stawiane tego rodzaju pracom naukowym. Wniosuję o dopuszczenie ks. mgra lic. Dominika Kiełba do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Ks. bp dr hab. Wojciech Osiał

